

9. Цикин В. А. Философия образования: постнеклассический подход / В. А. Цикин, Е. А. Наумкина. – Сумы : СумГПУ им. А. С. Макаренка, 2009. – 232 с.

РЕЗЮМЕ

О. А. Наумкіна, В. Є. Карпенко. Новація і традиція в контексті освіти.

У статті проаналізовано співвідношення традиції та новації в контексті освіти, зроблені такі висновки: сучасна освіта множить людей з деформованою ментальністю, що утруднює гармонійну імплементацію новацій у повсякденне життя суспільства. Причиною цього служить світоглядна несистемність освіти. Також в умовах формування єдиного освітнього простору Європи, інноваційної освіти особливої актуальності набуває проблема збереження національно-культурної ідентичності, ментальних особливостей, досягнень вітчизняної системи освіти.

Ключові слова: освіта, філософія освіти, новація, традиція, ментальність.

SUMMARY

Ye. A. Naumkina, V. Ye. Karpenko. Innovation and Tradition in the Context of Education.

The authors analyze the interdependence between tradition and innovation in the context of education and come to the conclusion: contemporary education increases the number of people with distorted mentality. The latter makes implementation of innovations into the life of society difficult. World-outlook unsystemicity is responsible for this. In the conditions of united European education formation, innovative education it is also actualized the problem of national-cultural identity, mental peculiarities, home country educational reaches preservation.

Key words: education, philosophy of education, innovation, tradition, mentality.

УДК 37.03:371.3.005.591.6

О. О. Гайворонська
Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ЛЮДИНА ЯК СУБ'ЄКТ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті розкрито зміст освітніх процесів ХХІ століття; висвітлено вплив технологій навчання на розвиток особистості; визначено місце людини в системі освітніх інноваційних технологій, їх усебічний вплив на суб'єкта освіти під час використання в навчально-виховному процесі.

Ключові слова: *технологія, інноваційні технології, вальдорфська школа, Дальтон-підхід, модульно-розвивальне навчання, інтерактивні технології.*

Проблема полягає в тому, що в сучасному вимогливому та швидкозмінному світі людина мусить встигти оволодіти такими функціями, як сприйняття й обробка інформації, яка надходить, успішне її відображення і використання. Адже обсяг знань, що породжується у світі, стає вдвічі більшим з кожним роком, обсяг інформації, яку необхідно освоїти учнями під час навчального процесу, в кілька разів перевищує кількість та якість знань, здобутих їхніми батьками. Тому важливою умовою виховання розумної, творчої людини, здатної ефективно працювати і навчатися протягом життя, є результативність запровадження в навчальний процес освітніх технологій, які сприятимуть розвитку цілеспрямованої, самостійної особистості.

Метою статті є визначення місця людини в системі глобалізації, інформатизації освітнього процесу, впливу інноваційних освітніх технологій на суб'єкта освіти.

Інтенсивне зростання інтелектуального потенціалу людства формує глобалізований інформаційний світ, що приводить до впровадження в суспільне життя нових засобів виробництва – інноваційних технологій. Усі ці фактори вимагають від людини пошуку нових засобів соціальної адаптації, можливої за умови, якщо вона набуває у своїй повсякденній життєдіяльності статусу суб'єкта глобального суспільства. Суспільство стає дедалі більш людиноцентристським. Індивідуальний розвиток особистості – головна передумова соціально-економічного прогресу. Найпріоритетнішими сферами у XXI столітті стають наука як сфера, що продукує нові знання, та освіта як сфера, що олюднює знання, зокрема забезпечує індивідуальний розвиток людини.

Освіта нового тисячоліття спрямована на управління знаннями, отриманими під час навчання, та на здобуття можливості використання набутого досвіду у процесі життя. Нові тенденції до глобалізації, інформатизації, модернізації системи освіти у всіх ланках її функціонування потребують ґрунтового переосмислення технологій впливу на виховання «нової» людини.

Відомо, що людина – це суб'єкт діяльності й спілкування, пізнання, естетичного сприйняття та освоєння дійсності, істота творча, моральна, яка відповідає за свої вчинки. Постіндустріальне суспільство зацікавлене в тому, щоб людина була здатна самостійно й адекватно діяти, ухвалювати рішення, гнучко адаптуватися до швидко змінних умов життя. Треба навчити молоде покоління культури плюралізму думок. Людина XXI ст. має розуміти і керуватися світоглядними принципами «Єдність у розмаїтті» та «Доповнення замість протиставлення» [10].

Освічена людина має бути здатною до інноваційного типу життя й життєдіяльності. Надзвичайно важлива ознака способу життя сучасної людини – змінність, динамізм. Отже, існує необхідність формувати особистість,

налаштовану на сприйняття зміни як природної норми. Сприйняття повсякчасних запитів усе ж таки неможливе без задоволення освітніх потреб людини впродовж життя. Тому виникає потреба побудувати ефективну систему неперервної освіти, система методів та засобів якої вдосконалисть прагнення людей до самоосвіти, бажання саморозвитку та самовдосконалення, незалежно від верств населення та їх вікової категорії.

Важливим є те, що мета і пріоритетні напрями розвитку освіти ХХІ століття направлені на створення умов для розвитку освіченої та духовної особистості, яка здатна оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти. Заслугує на особливу увагу зміцнення внутрішньонаціональних, громадянських зв'язків, патріотичного єднання нації, народу. Крім того, людина повинна залишатися культурною – людиною, котра поважає та розуміє традиції і цінності не тільки свого, а й інших народів, уміє досягти компромісу під час спілкування.

Указом Президента України від 17.04.02 року введено в дію особистісно орієнтований підхід до навчання. «Головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України...», – наголошено в Національній доктрині розвитку освіти [2, 3], а Закон України «Про загальну середню освіту» стверджує: «Завдання загальної середньої освіти є формування особистості учня, розвиток його здібностей і обдарувань» [1, 15].

Головною умовою втілення Національної доктрини розвитку освіти є впровадження ефективних методів та засобів розвитку особистості – технологізація навчального процесу. Поняття «технологія» з грецької означає «знання про вміння, майстерність». Тлумачний словник містить таке визначення: «Технологія – це сукупність прийомів, застосовуваних у якій-небудь справі, майстерності, мистецтві» [4, 983]. У психолого-педагогічній літературі широко використовуються різні варіанти поняття: «педагогічна технологія», «технологія навчання», «освітні технології», «технології в навчанні», «технології в освіті». Питання технології навчання в педагогіці залишається дискусійним, тому однозначного єдиного визначення цього поняття не вироблено.

Так, В. А. Козаков наголошує на тому, що «технологія навчання – це реалізація детально описаного сполучення способів, засобів, методів комунікації, відповідних висхідних умінь, навичок, знань суб'єктів навчання, необхідних для забезпечення відтворювальності результатів їх дій у вигляді бажаних змін у поведінці студента (учня, слухача)» [6, 28].

Б. Т. Лихачов доводить, що «технологія навчання – сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу» [7, 39]. За В. В. Ченцовим «технологія навчання – це продумана в усіх деталях модель

спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителя» [3, 134].

Найбільш точним та ємним нам видається визначення технології навчання, дане С. П. Бондар: «інтегративна модель навчально-виховного процесу з визначеними цілями і діагностикою поточних і кінцевих результатів, розподілом навчально-виховного процесу на окремі компоненти. Технологія навчання передбачає чітке і неухильне виконання певних навчальних дій в умовах оперативного зворотного зв'язку» [9, 34].

Технологічний підхід у вітчизняній освіті був започаткований ще у радянській педагогіці Ю. К. Бабанським («технологія оптимізації навчального процесу»), Н. Ф. Талізінною («технологічний процес поетапного формування розумових дій») та ін.

Серед сучасних українських дослідників, які вивчали окремі питання технології навчання, варто виділити таких учених, як: А. М. Алексюк, Є. С. Березняк, Я. І. Бурлака, І. А. Зязюн, Б. С. Кобзар, В. М. Мадзігон, О. Г. Мороз, М. Д. Ярмаченко та ін. Зміст поняття «технологія навчання» розкривають у своїх працях вітчизняні дослідники: В. І. Бондар, С. П. Бондар, С. М. Гончаренко, Г. А. Дегтярьов, О. Я. Савченко, С. О. Сисоева; російські: В. П. Беспалько, М. В. Кларін, І. Я. Лернер, Г. К. Селевко. Крім того, проблему інноваційних технологій навчання розглядали такі вчені, як: О. О. Арламов, М. С. Бургін, В. Д. Журавльов, В. І. Загвязинський, Н. Р. Юсуфбекова, Д. А. Ніколс та ін.

Отже, спектр методик і технологій, що становлять зміст особистісно орієнтованого навчання, досить широкий: вальдорфська педагогіка, технологія саморозвивального навчання Г. К. Селевка, Дальтон-технологія, колективний спосіб навчання (В. В. Дьяченко, О. Г. Рівін), ігрові технології, методика Марії Монтессорі, технологія модульного та модульно-розвивального навчання, проектні технології, розвивальне навчання, технологія рівневої диференціації М. П. Гузика, адаптивна система навчання А. С. Границької, технології проблемного навчання, сугестивні технології, продуктивна освіта, школа «діалогу культур», інтерактивні технології та деякі інші інноваційні технології.

Наприклад, вальдорфська школа не орієнтує дітей у виборі світогляду, конкретної «контркультури», а допомагає їм вільно і плідно самовизначитися, тверезо і відповідально усвідомити реалії світу. Її стрижнем є свобода, але не у значенні асоціальності людини.

Акценти цілей технології саморозвивального навчання Г. К. Селевка – формування людини, яка самовдосконалюється; формування самокерівних механізмів особистості; виховання домінанти саморозвитку та індивідуального стилю діяльності. Її концептуальні положення базуються на використанні мотивів самовдосконалення та задоволенні потреби саморозвитку особистості у самостверженні, самовираженні, захищеності, самоактуалізації.

Трьома основними принципами Дальтон-технології є розвиток вільної особистості, спрямованої на співробітництво і самостійність. З ними дуже тісно

пов'язані довіра й відповідальність. Подібним до цього підходу є колективний спосіб навчання (В. В. Дьяченко, О. Г. Рівін), який також уважає за потрібне виховання самостійної особистості. В основі цієї технології передбачене самостійне опрацювання навчального матеріалу. Ефективність зазначеного способу навчання забезпечується завдяки процесу пояснення частини засвоєного матеріалу іншим дітям та обміну інформації між ними.

В основі модульно-розвивального навчання (за А. В. Фурманом) лежать ідеї гуманістичної психології про самореалізовану та самоактуалізовану особистість як важливий компонент творення людини з новим типом мислення.

Гуманістична психологія підкреслює значення власної творчої активності людини. Не може бути самореалізованої особистості без певної діяльності, якій вона служить беззавітно. А. Маслоу доводив, що люди, які самореалізуються, без єдиного винятку залучені до будь-якої справи, «зовнішньої стосовно них» [5]. Технологія модульно-розвивального навчання передбачає наявність психодідактичних умов для розвитку природних здібностей учнів шляхом організації різноманітних форм пошуково-дослідницької учнівської діяльності й організації навчання не тільки для накопичення максимальних знань теоретичних положень з певного предмета, а й для розвитку здібностей до всіх видів розумової діяльності (аналіз, синтез, порівняння, систематизація та ін.).

Інтерактивні технології є одними з найбільш ефективних технологій навчання, що сприяють інтелектуальному, соціальному й духовному розвитку школяра, готовності жити й працювати в гуманному, демократичному суспільстві.

Інтерактивні технології навчання зорієнтовані на: створення умов для осмислення й розв'язання проблем, пов'язаних із захистом своїх прав і прав товариша; усвідомлення обов'язку і відповідальності перед оточенням, плекання навичок культури і соціальної етики, що включають дотримання моральних принципів та норм у суспільстві, пріоритет загальнолюдських цінностей; соціалізацію особистості й формування у процесі виховання та освіти навичок активної моральної дії; розвиток особистості, яка здатна критично оцінювати події, що відбуваються в суспільстві.

Інтерактивне навчання суттєво впливає на свідомість і почуття особистості з метою виховання компетентного й відповідального учня, який є вільною і водночас законослухняною, високоморальною, соціально та політично активною особистістю, повноправним членом шкільного колективу; на формування в учнів громадянських поглядів, почуттів та переконань, належної поведінки, єдності слова і діла.

Таким чином, освіта ХХІ століття – це освіта для «нової» людини. Завданням сучасної школи є виховання компетентної особистості, яка володіє не лише знаннями, високими моральними якостями і є професіоналом, а й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи знання й беручи на себе відповідальність за свою діяльність. Успішне виховання та розвиток «нової» людини залежить від технологій, які будуть використані в навчально-виховному процесі. Натомість школа сьогодні недостатньо навчає школярів

ухвалювати рішення, використовувати інформаційні та комунікативні технології, критично мислити, бути компетентним у своїй діяльності тощо. Зміст освіти сьогодні не відповідає потребам суспільства на ринку праці, не спрямований на набуття необхідних ключових компетентностей [8, 4].

Необхідно зазначити, що головною складовою процесу освіти є не лише особистість, яка навчається, а і взаємодія суб'єктів діяльності, які залучені в освітній простір. Демократизація освіти, як упровадження демократичних відносин, зумовлює готовність до цього процесу всіх суб'єктів освіти – учнів, учителів та управлінських структур, що є запорукою успіху та єдиним шляхом застосування високих педагогічних технологій.

Отже, одним із найважливіших стратегічних завдань на сучасному етапі модернізації вищої освіти України є забезпечення необхідних умов для розвитку особистості за допомогою інноваційних освітніх технологій. Цьому має сприяти демократизація освітніх процесів, що дає змогу людині підготуватися до життя у швидкоплинних змінах соціокультурних умов і професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 № 651-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=651-14>.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. – К. : Райдуга, 2001. – 16 с.
3. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Курс лекцій: модульне навчання : Навч. посіб. / А. М. Алексюк. – К. : Академія, 2008. – 345 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
5. Емелин В. А. Технологические соблазны информационного общества: предел внешних расширений человека / В. А. Емелин, А. Ш. Тхостов // Вопросы философии. – 2010. – № 5. – С. 84–90.
6. Козаков В. А. Психолого-педагогічна підготовка фіхівців у непедагогічних університетах : [монографія] / В. А. Козаков, Д. І. Дзвінчук – К. : ЗАТ «НІЧЛАВА», 2003. – 271 с.
7. Лихачев Б. Т. Педагогика. Курс лекций : учеб. пособ. [для студ. Пед. учеб. заведений и слушателей ИПК и ФПК] / Б. Т. Лихачев – М. : Прометей, Юрайт, 1998. – 464 с.
8. Нариньяни А. С. Между эволюцией и сверхвысокими технологиями: новый человек ближайшего будущего / А. С. Нариньяни // Вопросы философии. – 2008. – № 4. – С. 3–15.
9. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті : навч. посіб. [за ред. С. П. Бондар]. – Рівне : Тетіс, 2003. – 200 с.
10. Тимошенко О. І. Інтелектуально-творча суть освітніх інновацій / О. І. Тимошенко // Філософія освіти. – 2010. – № 23, – С. 201–212.

РЕЗЮМЕ

О. О. Гайворонская. Человек как субъект влияния инновационных образовательных технологий.

В статье раскрыто содержание образовательных процессов XXI века; освещено влияние технологий обучения на развитие личности; определено место человека в системе образовательных инновационных технологий, их разностороннее влияние на субъекта образования при использовании в учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: технология, инновационные технологии, вальдорфская школа, Дальтон-подход, модульно-развивающее обучение, интерактивные технологии.

SUMMARY

O. O. Gayvoronskaya. Man as an Impact of Innovative Educational Technologies.

The article exposes the contents of educational processes of the XXI century, highlighted the impact of learning technologies for personal development, and determined man's place in the education of innovative technologies and their impact on the subject of comprehensive education in the use of the educational process.

Key words: technology, innovative technology, Waldorf School, Dalton-approach, modular and developmental education, interactive technology.